

Teoria de l'educació

Enric Prats Gil (coordinador)
Isabel Vilafranca Manguán (coordinadora)
Xavier Ferré Trill
Segundo Moyano Mangas
Jordi Solé Blanch

PID_00160815

Material docent de la UOC

Universitat Oberta
de Catalunya

www.uoc.edu

Enric Prats Gil

Doctor en Pedagogia i professor del Departament de Teoria i Història de l'Educació de la Universitat de Barcelona. Els seus àmbits de recerca són l'educació multicultural, la teoria de l'educació i l'educació en mitjans. És coordinador de l'àmbit de ciutadania i educació del Projecte educatiu de ciutat de Barcelona, i membre de la "Taula per la diversitat en l'audiovisual".

Isabel Vilafranca Manguán

Doctora en Pedagogia, llicenciada en Filosofia i professora del Departament de Teoria i Història de l'Educació de la Universitat de Barcelona. Els seus àmbits de recerca són la història de l'educació, l'educació comparada, l'educació per a la ciutadania i la filosofia de l'educació.

Xavier Ferré Trill

Doctor en Sociologia i en Història. Professor del Departament de Pedagogia de la Universitat Rovira i Virgili. Els seus àmbits d'investigació són història i sociologia de l'educació i el pensament pedagògic. Investigador del Grup de Recerca Consolidat (AGAUR/URV) Ideologies i Societat a la Catalunya Contemporània.

Segundo Moyano Mangas

Doctor en Pedagogia i educador social. Actualment, professor propi d'Educació Social a la Universitat Oberta de Catalunya i professor associat d'Educació social a la Universitat de Barcelona. Membre de GRES (Grup de Recerca en Educació Social). Els seus àmbits d'investigació se centren en la protecció a la infància, les construccions del vincle educatiu en l'actualitat i les relacions entre teoria i pràctica en el camp de l'educació social.

Jordi Solé Blanch

Doctor en Pedagogia i educador social. Actualment, professor propi d'Educació Social a la Universitat Oberta de Catalunya i professor associat del Departament de Pedagogia de la Universitat Rovira i Virgili. Els seus àmbits d'investigació són la teoria i la història de l'educació, l'antropologia pedagògica i de la joventut i la pedagogia social.

Segona edició: setembre 2010

© Xavier Ferré Trill, Segundo Moyano Mangas, Enric Prats Gil, Jordi Solé Blanch, Isabel Vilafranca Manguán

Tots els drets reservats

© d'aquesta edició, FUOC, 2010

Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona

Disseny: Manel Andreu

Realització editorial: Eureka Media, SL

ISBN: 978-84-692-8551-0

Dipòsit legal: B-20.549-2010

Cap part d'aquesta publicació, incloent-hi el disseny general i la coberta, no pot ser copiada, reproduïda, emmagatzemada o transmesa de cap manera ni per cap mitjà, tant si és elèctric com químic, mecànic, òptic, de gravació, de fotocòpia o per altres mètodes, sense l'autorització prèvia per escrit dels titulars del copyright.

Introducció

L'educació és un fenomen complex. Una acció educativa és un fet que ocorre en un context, respon a uns determinats condicionants i s'orienta a aconseguir uns objectius per a transformar una realitat o formar un subjecte o un col·lectiu social. Aquest manual pretén dotar d'eines teòriques i conceptuals al futur educador social, presentant-li una reflexió epistemològica a més dels corrents, models i paradigmes educatius contemporanis.

La teoria de l'educació és una disciplina teoricopragnmàtica. Teoria i praxi es necessiten mútuament. En realitat, sense teoria l'acció educativa és cega i imprecisa i la teoria sense acció resulta buida. Per tant, la teoria orienta la pràctica educativa i l'acció reforça la teoria. D'aquesta manera, els mòduls que teniu a les vostres mans constitueixen una aproximació teòrica al fenomen educatiu.

En el **primer mòdul** es fa un recorregut històric de l'educació, concebuda de moltes maneres en funció dels diversos tipus de societats i dels interessos culturals i polítics de cada moment. Descriure l'evolució del concepte *educació* ens permetrà situar els reptes contemporanis que se li plantegen, obligant a pensar en nous paradigmes d'acció educativa capaços de donar resposta als desafiaments de la nostra època.

L'evolució que ha experimentat la reflexió entorn del concepte d'*educació* s'ha vist reflectida en les teories educatives més recents. Sens dubte, l'educació admet una infinitat de definicions, cada una de les quals planteja una manera de teoritzar sobre l'educació. Per aquesta raó, en el **segon mòdul** es descriuran les eines conceptuals a partir de les quals ens podem aproximar al fenomen educatiu, mostrant les teories, models o corrents que intenten explicar-lo.

En el **tercer mòdul** ens ocuparem de l'acció educativa a partir de l'anàlisi dels subjectes de l'educació, educant i educador, i les diferents dimensions de la pràctica pedagògica. És el marc en què es planifica o desenvolupa qualsevol intervenció educativa, la qual cosa acaba condicionant-ne i orientant-ne els objectius, les finalitats i la metodologia.

El panorama epistemològic de la pedagogia obliga a proposar un intent de classificació de les teories educatives. Ens n'ocuparem en el **quart mòdul** de l'assignatura. En primer lloc, establint una taxonomia que ens pugui servir per a classificar les teories educatives en pedagogia social. En segon lloc, aproximant-nos als diferents corrents o tendències educatives contemporànies assumint-ne la coexistència i els matisos que les diferencien. A partir d'un esquema d'anàlisi que té en compte tres variables (la valoració sobre el subjecte educant,

la consideració del context educador i la finalitat de l'educació) s'establiran uns models que permetin presentar el fet educatiu en el terreny específic de l'educació social.

Els continguts específics relacionats amb la teoria de l'educació en el camp de les pràctiques de l'educació social es desenvolupen en el **cinquè mòdul** de l'assignatura. Què és l'educació social, quin tipus de pràctiques educatives li són pròpies i quines són les diferents accepcions que permeten fer un recorregut sobre l'educació social seran algunes de les qüestions a què intentarà donar resposta aquest mòdul.

Finalment, i trencant amb el caràcter pretesament didàctic dels mòduls anteriors, es proposa una reflexió teòrica sobre els plantejaments educatius a què convoca la nostra època. Partint de la crisi del model de creixement de l'organització productiva (fordista) es conceptua l'educació com a fenomen actiu davant de les contradiccions epistemològiques, econòmiques i socials del nou model social que desenvolupa la denominada *societat del coneixement*. Per a qualsevol educador social, tan necessari és conèixer i establir un marc sistemàtic i organitzat de conceptes i instruments metodològics que orientin la seva acció educativa, com fer una anàlisi profunda de la societat en la qual és immers. Només comprenent el marc social de la relació entre la societat i l'educació es pot trobar alguna forma de sentit a l'hora de plantejar la possibilitat d'una teoria de l'educació per al nostre temps.

Objectius

Mitjançant els materials que es presenten a continuació, assolireu els objectius generals següents:

1. Analitzar el fenomen educatiu des dels diferents subjectes i àmbits de l'educació.
2. Conèixer el marc conceptual bàsic de la teoria i pràctica educatives i manejar-lo correctament.
3. Analitzar els diferents contextos educatius, les seves possibilitats i límits.
4. Aprendre a planificar una acció educativa tenint-ne en compte les diferents dimensions.
5. Conèixer, a grans trets, les teories educatives que operen en l'actualitat.
6. Conèixer els àmbits de l'acció educativa en el camp social, el seu origen, evolució i contextos actuals.
7. Aprendre a elaborar un model teòric sistemàtic i conceptual amb què abordar l'acció educativa.

De manera complementària i més enllà d'aquests objectius mínims, aquest curs també permetrà:

1. Analitzar l'evolució del concepte d'educació i plantejar nous reptes emergents.
2. Entendre l'educació com un procés permanent, integral i moral.
3. Classificar la teoria de l'educació dins de les disciplines pedagògiques.
4. Proposar noves accions educatives adequades als àmbits socials.
5. Elaborar esquemes teòrics i marcs conceptuals per a la vostra acció com a educadors socials.

Continguts

Mòdul didàctic 1

Conceptualització de l'educació

Isabel Vilafranca Manguán

1. El desenvolupament de l'educació. De la *paideia* grega a l'educació per competències
2. Conceptualització de l'educació
3. Àmbits de l'educació
4. Educació, valors i ciutadania
5. Reptes de l'educació actual

Mòdul didàctic 2

El sentit de la Teoria de l'Educació

Enric Prats Gil

1. Concepte i abast de la Teoria de l'Educació
2. Bases epistemològiques d'una Teoria de l'Educació

Mòdul didàctic 3

L'acció educativa

Isabel Vilafranca Manguán

1. L'educador, l'educand i l'acció educativa
2. Les dimensions de l'acció educativa
3. L'educació com a comunicació
4. L'educació com a procés social

Mòdul didàctic 4

Teories de l'educació

Enric Prats Gil

1. Taxonomies en Teoria de l'Educació
2. Relats educatius contemporanis
3. Models teòrics en educació

Mòdul didàctic 5

Educació social

Segundo Moyano Mangas

1. L'educació social com a pràctica educativa
2. Escenaris de l'educació social
3. L'educador social com a agent educatiu
4. El subjecte de l'educació social

Mòdul didàctic 6

Educació, globalització i societat del coneixement

Xavier Ferré Trill i Jordi Solé Blanch

1. Sistema educatiu i societat del coneixement

2. Transformació de les estructures sociopolítiques i empresarials
3. Un nou 1984?
4. Processos de globalització
5. Minorització cultural i segmentació social
6. Equilibri ecològic i desenvolupament global dels pobles i les comunitats
7. Limitacions del model de creixement

Bibliografia

Bibliografia bàsica

Carreño, M. (2000). *Teorías e instituciones contemporáneas de la educación*. Madrid: Síntesis.

Colom, A. J. i Núñez Cubero, L. (2001). *Teoría de la Educación*. Madrid: Síntesis.

García Carrasco, J. i García del Dujo, A. (1996). *Teoría de la educación*. Salamanca: Universidad de Salamanca.

Mallart, J., Teixidó, M., i Vilanou, C. (2001). *Repensar la Pedagogia, avui*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, Societat Catalana de Pedagogia.

Meirieu, Ph. (1998). *Frankenstein educador*. Barcelona: Laertes.

Naval, C. (2008). *Teoría de la educación. Un análisis epistemológico*. Pamplona: Ediciones Universidad de Navarra.